

ния народной музыки.

Эстетические и этические нормы, духовное соответствие формировали особый язык народной музыкальной культуры. Выразительные средства, особенности структуры были тесно связаны с этногенетическими основаниями. Критерии оценки исходили от особенностей восприятия и воспроизведения.

I. Структурный аспект опирается на несколько уровней:

1. морфологический,
2. синтаксический,
3. функциональный

II. Комплексный аспект подразумевает изучение этнокультуры, материальной культуры, бытовой, а также археологии и этнографии.

III. Содержательный аспект необходим в понимании текстов, отражающих особенности этнокультуры Азербайджана.

IV. Зональный аспект предлагает самостоятельное составление музыкальной карты Азербайджана. Процесс картографирования должен осуществляться студентами на основе изученного ими материала.

Необходимо изучение истории, культуры, традиций, этнокультуры музыки отдаленных зон Азербайджана, городов Азербайджана. Ибо каждый регион нашей страны отличается уникальностью и богатством культуры.

Здесь еще раз подчеркнем: чтобы понять смысл современных процессов азербайджанской педагогики, угадать ими возможно лишь в результате изучения тех инновационных процессов, которые необходимы сегодня в педагогической практике. Эти процессы должны базироваться на национальных ценностях. Только осознание этого паритета обеспечит успех.

Резюме: проф. В.Халилов

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. "Культурология. XX век" Энциклопедия, Москва, 1988.
2. Васильева Е. Инновационность в обучении будущего сценилиста. Стандарты и мониторинг в образовании: науч.-информ. журн. М., 2004, № 2.
3. Кенгеринская Т. Музыкальная педагогика – как интеграция науки и искусства. Баку, 2004.

L.Hasanova

Milli İdeyanın İnnovasiya paradqlması haqqında Xülasə

Məqalədə müasir humanitar pedaqogikada milli ideyanın yerinin müəyyən oladığına zəruriliyi fikri irəli sürülür. Milli ideyanın formalaşdırılması humanitar pedaqogikanın müasir innovasiya realitərinə özvi şəkildə uyğun gəlir. Məqalədə, həmçinin Azərbaycanın ayırı-ayrı regionlarının etnologiyasının, etnoqrafiyasının musiqi mədəniyyəti ilə bağlılığının öyrənilməsi zəruriliyi qeyd olunur ki, bu da mədəni irsin dərindən xidmət edir.

L.Hasanova

On the Innovation paradigm of the national idea Summary

The article suggests that it is necessary to determine the place the national idea in the present-day humanitarian pedagogy. The formation of the national idea is close integration with the innovation realities of the humanitarian pedagogies. It also suggests that it is necessary to study the interrelation of the music culture with the ethnology and ethnography of different regions of Azerbaijan. This, in its turn, serves the comprehension of the cultural heritage.

TƏHSİLDƏ İNNOVATİV FƏALİYYƏTİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ

İntiqam Cəbrayilov,
pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor,
ARTPI-nin təhsil nəzəriyyəsi şöbəsinin müdiri

Açar sözlər: təhsil, sistem, innovasiya, innovativ fəaliyyət, konsepsiya, proqram, inkişaf, strategiya, məzmun, şəxsiyyət, yanaşma, keyfiyyət.

Ключевые слова: образование, систем, инновация, инновационного деятельности, концепция, программа, развитие, стратегия, содержание, качественный подход, качество.

Key words: education, systems, innovation, innovation activities, concept, program, development, strategy, table of contents, competent approach, quality.

Təhsildə innovasiya fəaliyyəti ilə bağlı son illərdə bir sıra elmi-nəzəri, pedaqoji, metodik əsərlər çap olunmuşdur. S.S.Xəlilov təhsil, təlim və tərbiyanı, o cümlədən orta təhsilin məqsədi və məzmunu ilə bağlı araşdırmalar apararaq şəxsiyyətin formalaşdırılmasına xüsusi əhəmiyyət vermişdir. Ə.Ə.Əgəyev yeni təlim metod və texnologiyalarından istifadənin nəzəri və təcrübə məsələlərini, A.O.Mehrabov, A.N.Abbasov və M.C.Mahmudov təhsildə konseptual kompetensiyaların formalaşdırılması və ikinci pedaqoji kadr hazırlığının müasir problemlərini, Ə.M.Abbasov yeni fənn kurikulumlarının tətbiqi, səciyyəvi xüsusiyyətləri, İ.H. Cəbrayilov isə şəxsiyyətin inkişafı təhsilin məzmun məsələləri ilə bağlı araşdırmalar aparmışlar.

A.V.Xutorski pedaqoji innovasiyanın metodologiyası, nəzəri və praktik problemləri, peşə şəxsiyyətinin tipologiyasını, V.D.Şadrikov müəssisə hazırlığında innovasiyaların tətbiqi, şəxsiyyət yanaşma məsələlərini, M.V.Boqoslavski isə təhsilin nəzəri məzmununun formalaşdırılmasında innovativ potensialın rolu və əhəmiyyətini tədqiq etmişlər.

Təhsildə innovativ fəaliyyət eyni

zamanda dünya ölkələri ilə, müxtəlif təhsil müəssisələri ilə, konkret təhsilverən, yaxud təhsilalanlar arasında əməkdaşlığın tədricən genişləndirilməsi və inkişaf etdirilməsidir. Təhsil müəssisələri arasında beynəlxalq əlaqələrin möhkəmləndirilməsinə yönəldilmiş beynəlxalq layihələrin hazırlanması, beynəlxalq konfransların, forumların və simpoziumların keçirilməsi bu baxımdan mühtəmm əhəmiyyət kəsb edir (6).

Innovativ fəaliyyət təhsil sistemində aidi bütün vəzifələrin həyata keçirilməsinə, ayırı-ayrı məsələlərin məqsədəuyğun, samarali həllinə və keyfiyyətin təminatına ciddi təsir göstərir. Innovativ fəaliyyət əsasında təhsil fəaliyyətinin inkişafı formalaşır. Təhsil sistemində innovativ fəaliyyət, əsasən, aşağıdakı məsələləri əhatə edir:

- pedaqoji sistemdə zəruri dəyişikliklərə, yeniliklərə tələbata uyğun öyrənilməsi, üzə çıxarılması;

- təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə kömək göstərən bütün mövcud metodik işləmələrin dəyərləndirilərək üzə çıxarılması;

- arzuolunan gələcək pedaqoji sistemlərin layihələndirilməsi və doğru istiqamətlənməsi

fəaliyyət.

Qeyd olunan məsələlərə diqqətli yanaşma və onların keyfiyyətli həlli nəticəsində təhsil müəssisələrinin və bütövlükdə təhsil sisteminin obyektiv tələbatları ödənilər və imkanlar reallaşar. Bu baxımdan, aşağıdakı müddəalara xüsusi əhəmiyyət verilməsi vacibdir:

1) problemlərə həssaslıq (dəyişikliklərə zəruri ehtiyac və tələbat); 2) inkişafın imkanlarını müəyyənəlmək və diqqətdə saxlamaq; 3) təbii etmək, həyata keçirmək gücü, potensialı; 4) təhsil müəssisəsinin kreativliyi-yaradıcı yanaşma.

Problemlərə həssas yanaşma təhsil müəssisəsinin xüsusiyyətlərini, zəruri ehtiyaclarını, pedaqoji sistemin tələbatlarını müəyyənəlməyə və onların əhəmiyyətini qiymətləndirməyə imkan yaradır. İnkişaf imkanlarının müəyyənəldirilməsi təhsil fəaliyyətinin effektivliyinin yüksəldilməsi və mövcud potensialın düzgün qiymətləndirilməsi baxımından əhəmiyyətlidir. Təhsil müəssisəsinin mövcud imkanlarını həyata keçirmək potensialı dedikdə, ilk növbədə resurslardan minimum faydalı istifadə olunmaqla maksimum faydalı nəticələrin qazanılması nəzərdə tutulur.

Təcübə və araşdırmalar göstərir ki, müasir dövrdə təhsilin keyfiyyətinin artırılması problemi ilə bərabər innovativ fəaliyyətin keyfiyyətinin yüksəldilməsi diqqətimizi xüsusi cəlb edir. Əslində innovativ fəaliyyətin keyfiyyətinin artırılması aktuallıq baxımından daha çox əhəmiyyətlidir. Çünki təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi birbaşa təhsil fəaliyyətinin innovativliyi ilə bağlıdır (9).

Bəzi təhsil müəssisələrində innovativ fəaliyyətin ardıcıl, sistemli olmaması aktual problemlərin həllində müəyyən çətinliklər yaradır. Ona görə də bu məsələlərə ciddi diqqət yetirilməsi vacibdir. Təcübə və araşdırmaların nəticəsi olaraq innovativ təhsil fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinin başlıca istiq-

matlarını aşağıdakı şəkildə əsaslandırmaq olar:

- pedaqoji kollektivdə təhsil fəaliyyəti sahəsində keyfiyyət dəyişikliklərinin dərk olunması zəruriliyinin formalaşdırılması;
- innovativ fəaliyyət texnologiyalarının tətbiqi.

- pedaqoji kollektivlərin məlumatlılıq (informasiya toplaşma, informasiyalılıq) səviyyəsinin yüksəldilməsi;

- innovativ fəaliyyət zamanı keyfiyyətin qiymətləndirilməsi metodlarının tətbiqi.

- təhsil müəssisəsi rəhbərlərinin, müəllimlərin, ictimaiyyətin (o cümlədən valideynlərin) innovativ fəaliyyətlə bağlı şəraitliliyinin yüksəldilməsi və bu istiqamətdə əlbir işin genişləndirilməsi.

Elmi-pedaqoji araşdırmalar göstərir ki, təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, təhsil müəssisələrinin innovativ fəaliyyətinin inkişafı yeni konsepsiyaya əsaslanmaqla təmin oluna bilər. Bu isə bir neçə konsepsiyanın sintezi əsasında formalaşmış nəzəri ideyalar məcmusudur. Həmin nəzəriyyələrdən biri K. Levinin "donuşluğun yumşalması" (yaxud "donun əriməsi") konsepsiyasıdır. Bu konsepsiya idarə və müəssisələrdə, o cümlədən təhsil müəssisələrindəki iki tərəfin-iki əsas qüvvənin təklifləri əsasında formalaşmışdır. Tərəflərdən biri dəyişikliklərin təşəbbüskarı, digəri isə məhdudlaşdırıcı mövqedə çıxış edir. Hər iki tərəf müəyyən balans yaratsa da tədricən yeniliyin təşəbbüskarıları öz mövqelərini məhdudlaşdırmaqla tədricən öz istəklərinə nail ola bilərlər (10, 11).

K. Levinin fikrinə, dəyişikliklər prosesi, əsasən, üç mərhələdən ibarətdir: donuşluq, hərəkət və yumşalma (ərimə). Donuşluq mərhələsində təşəbbüskar qüvvələr rəhbərlik qarşısında yeniliklərin həyata keçirilməsi zəruriliyi ilə bağlı məsələ qaldırır, həmin məsələlərin mahiyyətinin kollektiv daxilində dərk olunmasına çalışır. Hərəkət mərhələsində yeni qaydalar, məqsədlərə texnologiya-

ları mənimsənilir, fəaliyyətin prosedür forma və prinsipləri öyrənilir. Yumşalma (ərimə) mərhələsində isə nəzərdə tutulmuş təcrübənin reallaşdırılmasına istiqamətlənməyə müvafiq tədbirlər həyata keçirilir. Bu mərhələnin nəticələri kollektiv üçün faydalı olmalıdır.

İkinci nəzəriyyə təşkilati-inkişaf nəzəriyyəsi adlanır. Bu nəzəriyyə XX yüzilliyin 60-cı illərində formalaşmış və daha çox menecment sahəsinə istiqamətlənmişdir. İnkişaf konsepsiyasının başlıca xüsusiyyəti müəssisədə, ilk növbədə struktur dəyişikliklərinin aparılması, işin məzmununa yeniliklərin gətirilməsi və nəticə etibarilə yaranan problemlərin həllinin asanlaşdırılması, işin keyfiyyətinin yüksəldilməsidir. Bu konsepsiyaya görə kollektivdə müasirəatların tətbiqi, işin məzmunu dəyişməsi, davranış və işin nəticələrinə xüsusi əhəmiyyət verilməsi vacibdir. Təşkilati inkişaf konsepsiyası müəssisədə özünüinkişaf mərhələsinə çatmağa və bu prosesin davamlı olmasına istiqamətlənmişdir. Özünüinkişaf mərhələsinə çatma müəssisə qarşısına yeni məqsədlər qoyur. Beləliklə, kollektiv üzvləri arasında əməkdaşlıq daha da güclənir, onların dəyişiklikləri diqqətlə izləyir və idarəetmədə fəal iştirak edirlər.

Bu konsepsiyanın tərəfdarları təşkilati inkişaf prosesinin beş ardıcıl mərhələdən ibarət olduğunu göstərirlər:

1) müəssisə üçün yaranmış problemlərin müəyyənəldirilməsi və qiymətləndirilməsi; 2) qabqabdan diaqnozun qoyulması; 3) birgə fəaliyyətin planlaşdırılması; 4) fəaliyyətin yerinə yetirilməsi; 5) aparılmış dəyişikliklərin nəticələrinin qiymətləndirilməsi.

Problemin həlli ilə bağlı yaranmış digər konsepsiyalardan biri sistemli analiz konsepsiyasıdır (14). XX yüzillikdə formalaşmış bu konsepsiya problemlərin sistemli həlli metodologiyasına əsaslanır. Bu baxımdan, ilk növbədə aşağıdakı məsələlərə diqqət yetirilir: 1) problemlərin müəyyənəldirilməsi; 2) aktual problemlərin qiymətləndirilməsi;

3) qiymətləndirmə kriteriyalarının müəyyən olunması; 4) mövcud sistemin təhlili, problemlərin həlli imkanlarının müəyyənəldirilməsi; 5) müxtəlif hallı variantların işlənilməsi; 6) qərarın həyata keçirilməsi; 7) nəticələrin qiymətləndirilməsi. Qeyd olunanlar əsas götürülərək təhsil müəssisələrində innovativ sistemin modifikasişdırılması zamanı aşağıdakı məsələlərin həlli nəzərdə tutulur:

1) təhsil müəssisələrində innovativ fəaliyyətlə bağlı mövcud vəziyyətin öyrənilməsi və təhlili; 2) innovativ fəaliyyətin modifikasişdırılmış sisteminin layihələndirilməsi; 3) innovativ fəaliyyətin işin sisteminin təbii ilə bağlı hazırlıq işlərinin görülməsi; 4) təhsil müəssisələrinin yeni innovativ fəaliyyətlə modelinə uyğun təhlil edilməsi; 5) alınmış nəticələrin (nəticələr və çatışmazlıqlar) müzakirəsi, çatışmazlıqların səbəblərinin müəyyənəldirilməsi; 6) problem baxımından təhlil üsulları və nəticələrin korreksiya olunması; 7) arzuolunan təhsil sisteminin layihələndirilməsi və müvafiq təhlillərin aparılması; 8) arzuolunan yeni təhsil sisteminə keçid strategiyasının işlənilməsi, ardıcıl olaraq təhlillər, korreksiya işlərinin aparılması və həyata keçirilməsi.

Təcübə göstərir ki, innovativ fəaliyyətin sistemli şəkildə həyata keçirilməsi məqsədi ilə bu konsepsiyanın təbii əhəmiyyətlidir. Belə ki, bu konsepsiyaya görə təhsil sisteminin bütövlükdə struktur, məzmun və idarəetmə məsələlərinə yeni baxış tələb olunur. Innovativ fəaliyyət prosesində təhsil işçiləri ilə bərabər geniş ictimaiyyət, o cümlədən valideynlərin iştirakı üçün əlverişli zəmin yaradır.

Qeyd etmək lazımdır ki, təhsildəki innovasiyalar intellektual və integrativ fəaliyyət hesab olunan elmi-tədqiqat fəaliyyəti ilə əsaslı şəkildə bağlıdır. Elmi-tədqiqat fəaliyyəti sosial-iqtisadi, humanitar və digər problemlərin həlli məqsədi ilə yeni biliklərin qazanılması və tətbiqinə istiqamətlənir. Bu fəaliyyət aşağıdakı istiqamətləri əhatə edir:

Araşdırmalar göstərir ki, təhsilin inşafına xidmət edən innovativ fəaliyyətin elmi-təkmilləşdirilməsi, dövrün tələbləri, elmi-pedaqoji baxımdan ardıcıl və sistemli olaraq yeniləşdirilməsi zəruridir. Məlumdur ki, innovativ fəaliyyətin özü elə yeniliklərin tətbiqi ilə müşayiət olunan fəaliyyətdir. Lakin bu fəaliyyət prosesində də yeniliklər tətbiq olunarkən elmi-pedaqoji tələblər nəzərə alınmalıdır. Bu baxımdan müvafiq inkişaf proqramlarının hazırlanması və onun fəaliyyət modeləri kimi qəbul edilməsi məqsədəuyğundur.

Rəyçi: prof. Ə. Ağayev

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası". //Azərbaycan məktəbi, 2013, № 5.
2. Abbasov Ə. Kurikulum islahatının əsas istiqamətləri. // Azərbaycan məktəbi, 2011, № 4.
3. Ağayev Ə. Təlim prosesi: ədəbi və müasirlik. Bakı: Adiloğlu, 2006.
4. Əlizadə H. Milli təhsil strategiyası ilə məktəbə doğru. Azərbaycan müəllimi, 2014, 17 yanvar.
5. Алмазова Н., Попова Н. Теоретические и прикладные аспекты вузовского инновационного процесса (на примере дисциплины иностранный язык). // Инновации в образовании, 2003, № 4.
6. Богуславский М. Инновационный потенциал разработки теории содержания образования и образовательных технологий (в отечественной педагогике второй половины XX века). М., 2008.
7. Виткина М. Проблемы и перспективы развития образования в области реставрации и сохранения культурного наследия. Качество инновации образования. (ежемесячный научно-практический журнал). №11, 2013.

8. Иванова Л. Инновационные условия развития профессиональной компетентности учителя // Инновации в образовании, 2003, № 4.

9. Хуторской А. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика. М.: Изд-во УНЦ ДО, 2005.

И.Джвбраило

Особенности совершенствования инновационной деятельности в образовании Резюме

Статья уточняет значимость инновационной деятельности в условиях модернизации образования. Здесь анализируются инновационные научные и теоретические вопросы, связанные с инновационной деятельностью, а также положения, содержащиеся в государственных документах. В данной статье, обобщая существующий опыт и научные исследования обосновывается влияние инновационной деятельности на развитие и повышение качества образования. Отмечается важность систематического совершенствования технологий инновационной деятельности.

I. Jabrayilov

Improving features of innovative activity in education Summary

The article clarifies the nature of innovative activity in terms of modernization of education. Scientific and theoretical issues, the provisions contained in the documents related to the innovative activity are analyzed in this article. The article summarizes existing experience, research results and substantiates the impact of innovative activity on development of education and quality improvement. It is noted that it is important to systematically improve the innovative activity technologies.

О НЕМ ДА БО́ЮК ПЕДАГО́Г ИДИ

Buludxan Xəlilov,

filologiya üzrə elmlər doktoru, professor

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin xüsusi mövqeyə malik görkəmli simalarından olan Bəxtiyar Vahabzadənin pedaqoji görüşləri də tədqiqat obyektinə olmuşdur. O, həm müəllimlərinə böyük hörmətlə yanaşmış, həm də öz biliyini tələbələrə verməkdə qüvvəsini asır-gəməmişdir. O, Azərbaycan ədəbiyyatının yaşlı nümayəndələrinə də öz müəllimi kimi baxardı. Bəxtiyar Vahabzadənin özünü borclu saydığı adamlardan biri də ustad şairimiz Səməd Vurğunudur. Böyük Vətən müharibəsi illərində ədəbiyyata gəlmiş onlarca gənc şairin püxtələşməsində, yetişməsində Səməd Vurğunun böyük rolu olmuşdur. Səməd Vurğun Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında öz fikir və ideyaları ilə bir mayak rolunu oynamışdır. Bu da bir alın yazısıdır ki, Bəxtiyar Vahabzadə "Səməd Vurğunun poeziyası" mövzusunda dissertasiya yazmışdır. Bəxtiyar Vahabzadə bununla Səməd Vurğunun sənətin sirlərini öyrənmiş və elmi dərəcə almışdır. O, ali məktəbdə uzun müddət dərs demiş (Azərbaycan Dövlət Universitetində - indiki Bakı Dövlət Universitetində), nüfuzlu müəllim kimi tələbələrə tərəfindən sevilmişdir. Çox yaxşı bir nümunədir ki, Bəxtiyar Vahabzadə, onun taleyində mühüm rol oynamış Səməd Vurğunun heç vaxt unutmamış və özünü ona borclu bilməmişdir. O, 1956-cı ildə yazdığı "Mən ona borcluyam" məqaləsində yazırdı: "... Səməd Vurğunun göstərişləri biz gənclə-

rə həmişə fayda verməmiş və bizim inkişafımıza kömək etmişdir. Mən bir şair kimi yetişməyimdə, Səməd Vurğunun məruzələrinə, onun alovlu şerhlərinə və bizimlə olan şəxsi söhbətlərinə çox borcluyam". Deməli, bu etiraf onu göstərir ki, Səməd Vurğun Bəxtiyar Vahabzadə üçün əsl ustad və müəllim olmuşdur.

Bəxtiyar Vahabzadə onun həyatında az-çox rol oynayan, onun xeyrixahı olan, onun barəsində xoş söz deyənlərin hər birinə hörmət və rəğbətlə yanaşmışdır. Bunlardan biri də Mehdi Hüseynidir. Mehdi Hüseyn görkəmli ədib olmaqla yanaşı, nəinki Azərbaycandakı, hətta dünyadakı ədəbi-bədii prosesləri izləyən, yəni, cəmiyyətdə bunları yüksək səviyyəli elmi-nəzəri məqalələrlə ilə təhlil edən vətəndaş bir ədəbiyyatşünas - tənqidçi olmuşdur. Əslində, dünya gör-götür dünyasıdır. Hər kəs görür, öyrənir və yetişir. Görkəmli şəxsiyyətlərin hər biri bu cür yetişmişdir. Bu mənada Bəxtiyar Vahabzadə Mehdi Hüseynin ədəbi mühitdə qaynamığı, qabiliyyətini, ədəbi mühitə biganə qalması, ədəbiyyatla, sənətlə yaşamağı, iradəli olmağı, ədəbi və ictimai hadisələrə öz ağılı ilə baxmağı, mərdənəliyi, həqiqi dost olmaq keyfiyyətini və digər keyfiyyətləri öyrənməlidir. Yaxşı bir misal var: "Azın qadrini bilməyən çoxun da qadrini bilməz". Bəxtiyar Vahabzadə öz qadri-bilənliyini həmişə mövqeyə kimi nümayiş etdirmişdir. Əlbəttə, kim ona na yaxşılıq edibse, onun